

**K.K.T.C
YAKIN DOĞU
ÜNİVERSİTESİ**

FEN – EDEBİYAT FAKÜLTESİ

**TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI
BÖLÜMÜ**

**ANKARA’NIN TARİHİ ve KÜLTÜREL
ZENGİNLİKLERİ**

Danışman : Doç Dr. Bülent YORULMAZ
Hazırlayan : Şeyda HAZAR

LEFKOŞA - 2000

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ANKARA’NIN TARİHİ.....	1
COĞRAFİ KONUM.....	2
ANKARA’NIN İLÇELERİ.....	2
ANKARA’NIN BAŞKENT OLUŞU.....	4
ANKARA’NIN HALK OYUNLARI.....	5
GEZİLECEK YERLER.....	8
ÖRF, ADET, GELENEK VE GÖRENEKLER.....	11
ESKİ ANKARA DÜĞÜNLERİ.....	16
ESKİ ANKARA KIYAFETLERİ.....	26
GELENEKSEL ANKARA MUTFAĞI.....	31

ÖNSÖZ

Bu çalışma, Yakın Doğu Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve edebiyatı Bölümü'nde mezuniyet çalışması olarak hazırlanmıştır.

Çalışmasını yaptığım bu şehir, benim için gerçekten çok önemli ve özel bir yere sahiptir. Gerçi herkes kendi memleketi için aynı şeyleri düşünür amam Ankara sadece benim için değil Türk Milleti içinde özel bir yere sahiptir. Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti olması gibi önemli bir görevi vardır.

Bu çalışmamı hazırlarken gerekli kaynakları toplamama yardımcı olan anneme, manevi desteği hiçbir zaman esirgemeyen sevgili babama ve üniversite hayatım boyunca başta çok saygıdeğer hocam Doç. Dr. Bülent Yorulmaz olmak üzere tüm hocalarıma teşekkür ederim.

GİRİŞ

Bir memleketin özellikle mazisi çok eski yıllara inen tarihi bir şehrin, her yönüyle geçmişini bulup araştırmak, derleyip toplamak zor ama keyifli bir çalışmadır. Bu şehir büyük ve o milletin tarihinde önemli bir konuma sahip olan özel bir şehir olunca, işin zevki tarif edilemez boyutlara ulaşır. Doğup büyüdüğüm şehirde, onun için özel sayılan yerleri gezerken, ne kadar boş ve sıradan gezdiğimi bu çalışmamı hazırlarken anladım. Önceden hiçbir şey bilmediğim ya da yüzeysel bildiğim yerleri tarihini, çağlar öncesindeki yaşamlarını öğrenmem benim gerçekten şimdi “Ankaralıyım” dememi sağladı.

Eskiden Orta Anadolu’nun küçük bir şehri iken yeni Türkiye Cumhuriyeti’nin başkenti olmasından dolayı kaderi tamamen değişen bir şehirdir Ankara. Örf, adet, gelenek ve görenekleriyle tipik bir Anadolu şehridir. Bu mezuniyet çalışmamda elimden geldiği kadar, bu konuları anlatmaya çalıştım. Frigyalılar’dan başlayıp Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşuna ve sonrasına kadar gelen tarihini ele aldım. Bunların dışında yöresel kıyafetleri, halk oyunları gibi folklorik zenginliklerini de anlattım. Bu çalışma ile benden sonrakilere bir parça olsun yol gösterebilirim kendimi mutlu sayacağım.

ANKARA’NIN TARİHİ

Ankara’nın muhtelif yerlerinde yapılan tarihi kazılarda elde edilen tarihi vesikalar ve bulunan taş ve madeni paralara, tarihçilerimize ve arkeologlarımıza göre Ankara ve civarında pek eski zamanlardan beri insan yaşadığı sonucuna varılmıştır.

Etilerde’den sonra M.Ö. 12 yüzyılın sonralına doğru Frigler Anadolu’ya ve Sakarya boylarına yerleşerek Polatlı yakınlarında Gordion’un kendilerine başkent olarak seçmişlerdir. Bugün Ankara içinde bulunan Ougust Tapınağı yanında, Frigler’e ait eserlere rastlanmıştır. Daha sonra Galatlar ve Romalılar Ankara’da hüküm sürmüşlerdir. Roma İmparatorluğu’nun ikiye ayrılmasıyla Ankara, Doğu Roma İmparatorluğu’nda kalmıştır. 1071 Malazgirt Savaşı’ndan sonra Anadolu kapılarının Türklere açılmasından birkaç yıl sonra 1073 yılında da alınmıştır. Daha sonra haçlılardan Raimondu 1101’de işgal etmiş ve Ankara bir süre Bizans sınır kalesi olarak kalmıştır. Tekrar 1127 yılında Danişment hükümdarı Amir Gazi’nin, sonra oğlu Mehmet Gazi’nin, Selçuk hükümdarı I. Mesut’un eline geçmiştir. 1356 yılında da Sultan Orhan Ankara’yı toprakları arasına katmıştır.

Osmanlıların gelişmesinde Ahilerin büyük rol oynadığı bilinmektedir. Karamanlılar ile Osmanlılar arasındaki rekabetinde Ahilerin Osmanlılar olması I. Murat’ın savaşımadan Ankara’yı ele geçirmesini sağladı.

Anadolu’daki bütün beylikler Osmanlı İmparatorluğu’na katıldıktan sonra Ankara şehri Anadolu beyliklerinin merkezi oldu. I. Murat Ankara’yı ele geçirdikten sonra Karamanoğullarını da sindirmiştir. Fırsat buldukça zaman zaman diğer beyliklerle olan Karamanoğulları Osmanlı Türklerini parçalamak istiyordu.

I. Murat gibi Yıldırım Beyazıt’da beylerle amansız mücadeleler yaptı. Yenilen beyler Timurlenk’e sığındılar ve onu daima Yıldırım aleyhine kışkırtılar. 1042 yılında Ankara Meydan Muharebesi olur ve Yıldırım Beyazıt esir düşer. Ümitsizliğine kapılan ve bunu gururuna yediremeyen, Beyazıt kapatıldığı Ankara Kalesi’nde intihar.

Timur’un çekilmesinden sonra Ankara birkaç defa sahip değiştirir. 1411 ‘de Mehmet Çelebi kaleyi Yakup Bey’den alır.

COĞRAFİ KONUM

Ankara ili Orta Anadolu Yaylası'nın kuzey bölümü üzerindedir. İl hududunu doğuda Kızılırmak, batıda Sakarya nehri çevirir. Yaylalar üzerinde bulunan aşınmış sırtlar ve tepeler, vaktiyle bu arazinin volkanik olduğunu gösterir.

Ankara ilinin kuzey kesimleri yüksek ve dağınaktır. İlin doğusundaki Hüseyin Gazi, volkanik olması sebebiyle başkent çevresindeki dağlar içinde ayrı bir özellik taşır. Kızılcahamam ilçesinin kuzey kısmında bulunan Işık Dağı, Ankara ilinin en yüksek (2015 m.) tepelerinden biridir. Ankara ili sınırları içinde, ova kavramına girecek olanlar, ilin büyüklüne göre pek az olup, başlıcaları Çubuk, Ankara ve Mürted ovalarıdır.

Ankara'nın önemli akarsuları Kızılırmak ve Sakarya nehirleridir. Kızılırmak il topraklarına, güneydoğuda Şereflikoçhisar ilçesine girer, Bâlâ, Keskin ve Kırıkkale Keskin ilçesinden geçer. (Kırıkkale şimdi il olmuştur)

Türkiye'nin ikinci büyük gölü Tuz Gölü'nün doğu kıyıları Ankara ili sınırlarındadır. Bu göl denizden 899 metre yükseklikte ve 1620 kilometre büyüklüğündedir.

Ankara'nın güneyinden Eymir ve Mogan gölleri ve bu göllerin güneyinde, kışın meydana gelen ve yazın kuruyan göletler ve sazlıklar vardır.

Elektrik enerjisi amacıyla kurulan iki büyük baraj vardır. 1- Hırfanlı Barajı
2- Sarıyar Hidroelektrik santrali.

Öte yandan sulama ve içme suyu temini ile kurulmuş barajlar şunlardır:

1. Bayındır Barajı
2. Çubuk I Barajı
3. Çubuk II Barajı
4. Kurtboğazı Barajı

ANKARAN'IN İLÇELERİ

Ayaş

Ayaş, Ankara'nın en eski kazalarından birisi olup, şehrin batısına düşer. Ayaş Ankara'nın şifalı suyu ile meşhur olmuş, içmece hamamları ile isim yapmış bir ilçesidir. İçmece hamamı şifalıdır. Zira buraya yaz aylarında, gerek Ankara'dan gerekse memleketin diğer yerlerinden gelen hastalar, tabiatın

insanlara bahşettiği, bu şifalı sudan tas tas, bardak bardak içerek şifa bulurlar. Eskiden çok bakımsız olup, sivrisinek yatağı harap bir iki köy evinden ibaretti. Bugün modern bir otel yapılmış, muntazam lojmanlar kurulmuştur.

Bâlâ

Bâlâ ilçesi, Ankara'nı güneydoğusundadır. Ankara'nın diğer kazaları ile hududu olduğundan merkezi vaziyettedir. Ankara'ya uzaklığı 96km olup, halkı hayvancılık ve ziraatle uğraşır.

Beypazarı

Beypazarı ilçesi Ankara'nın kuzeybatısındadır. Ankara'nın en şirin ve en gelişmiş ilçesi olup. Ankara ile ve çok eskiden beri bir münasebet kurmuştur.başlıca geçim kaynağı tarımdır.

Çubuk

Ankara'nın kuzeyindedir. Timur'la Beyazıt'ın savaştığı ovada kurulmuştur. Tahıl, nohut, patates yetiştirilir. Meşhur Ankara balı Çubuk da çok yapılır. Hayvanlardan Tiftik keçisi ve koyun yetiştirilir.

Elmadağ

Ankara'nın doğusunda, yeni kurulmuş bir ilçesidir. Etrafı dağlıktır. Makine ve Kimya kurumu barut Fabrikası burada kurulmuştur. İlk kar buraya düşer.

Haymana

Haymana ilçesi Ankara'nın güneyindedir. Haymana da Ayaş gibi şifalı hamamları ile ün salmıştır. Son zamanlarda güzel otel ve pansiyonlar inşa edilmiştir.

Haymana ovasında tarım oldukça ileridedir. Ankara'nın Polatlı'dan sonra gelen buğday ambarıdır. Arpa, nohut, mercimek, patates en fazla ürün alınan tarım ürünleridir. Ankara'ya uzaklığı 27km dir.

Kalecik

Ankara'nın doğusundadır. Kalecik ve ovasında da Etiler yaşamıştır. Kızılırmak üzerindeki tarihi köprüler bunların en güzel örnekleridir. Buğday, mısır, çavdar, tarımı yapılır. Kızılırmak boylarında da bol sebze yetiştirilir. Hayvancılık oldukça ilerlemiştir.

Kızılcahamam

Ankara'nı kuzeyindedir. Ankara'nın en şirin ve Ankaralıların bir mesire yeri halindedir. Burada da tabiatın cemilesi ve insanlara şifa bahsettiği sıcak su banyoları şöhret bulmuştur. Bu şifalı sular da romatizma gibi ağrı ve sızılara çok iyi gelmektedir. Kızılcahamam arazisi tarıma müsait olmayıp halk daha ziyade Hamam Çayı'nın boylarında çeltik tarımı yaparlar. Genellikle keresteciler meşgul olur.

Polatlı

Ankara'nın güneybatısındadır. Polatlı tarih yönünden zengindir. Frigyalılar başşehri Gorolium burada kurulmuştur. Polatlı yakın tarihimizde İstiklal Savaş'ında Yunanlıların durdurulduğu yer olarak geçer.

Polatlı Ankara'nın hatta Türkiye'nin buğday ambarları arasına girmiştir. Tarım modern araçlarla yapılır. Koyun ve keçi fazlaca beslenir.

ANKARA'NIN BAŞKENT OLUŞU

Artık milli mücadele bitmiş, Anadolu üzerine çöken kara bulutlar dağılmış, yeni kurulan genç ve taze Türkiye Cumhuriyeti'nin üzerine pırıl pırıl yeni bir güneş doğmuştur.

Mehmetçiğin süngüsü ile yeni devletin sınırları çizilmiş, onun mübarek kanıyla sulanan, bu topraklar üzerine fişkırان yeni Türk Cumhuriyeti bütün dünyaya ilan edilmiş, Türk'ün ölmediği, var olduğu bir kez daha duyurulmuştu. Bu devlet yeni başkent lazımdı.

Yeni kurulan bu devletin beşiği, milli mücadelenin karargahı olan Ankara, Büyük Türk Milletine başkent olmak şerefine çoktan hak kazanmıştır. Gerek stratejik yönden, gerekse Anadolu'nun bağrında oluşu bu şerefi bahşetmiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne İsmet Paşa'nın ondört arkadaşıyla vermiş olduğu kanun teklifinde de bu husus bilhassa belirtilmiş, artık yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin başkentinin neresi olması lazım geldiğine karar vermek zamanı açıklandı. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde uzun uzun görüşüldü ve nihayet teklif çoğunlukla 13 Ekim 1923'te kabul edildi.

Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun 2. maddesine "Türkiye Devleti'nin resmi dili Türkçe'dir, makkarı Ankara şehridir." kaydı konmuştur.

ANKARA'NIN HALK OYUNLARI

Ankara folkloründen en eski bir Türk boyu olan oğuz boylarının etkisi büyüktür. Kargın, Aşağı çavundur, Büyüz, Kayı, Kırık, Peçenekler günümüzde Ankara'nın çevresinde yaşayan oğuz boylarından adını almış eski Türkler olarak bilinmektedir.

Ankara yöresinde oyunlar 2 kısma ayrılır:

Ankara Zeybek oyunları şu isimlerde karşımıza çıkarlar:

1. Ankara Zeybeği
2. Mendil Zeybeği
3. Karaşar Zeybeği
4. Seymen Zeybeği
5. Yağcıoğlu Zeybeği

Ankara Zeybeği

Oyunların en ihtişamlı, en gösterişli ve en vakur olanıdır. Her jestiyle, yiğitlik ve mertlik ifade eden Ankara Zeybeği, ağır bir zeybek olup sazla oynanır. En az iki kişi tarafından oynanır. "Üçlü saç ayağı" denileni daha da gösterişlidir. Zeybek oyunlarında dikkat edilecek ve en başta gelen hususiyet, oyunun vermiş olduğu karakteristik havaya ve melodiye göre jest ve figürleri ayarlamaktır. Yani, duruş ve poz, zeybek oyunun bütün ihtişamını ortaya koyar.

Zeybek oyununa girmeden önce, sazın geziniş melodisi, çaldığı müddet içinde ayaklar en az bir adım boyu açık olarak, sol ayak biraz önde olduğu halde dik ve tatlı bir kasılma ile durulur. Bu duruş esasında sağ el silahlıktadır. Sol el ise

bükölerek arkaya bele götürlür. Sazın melodiye hafif bir gevşemeyle eller çözölür ve oyun başlar.

Mendil Zeybeği

Bu zeybek oyunu da ağır ve akıcı figürleriyle Ankara Zeybeği'ne benzemektedir. İki kişi tarafından sazla oynanır. Bu zeybeğin en güzel görüşü çöküşte her iki dizini de yere vurarak doğrulanmasıdır.

Karaşar Zeybeği

Ankara'nın şirin kazalarından Beypazarı'nın Karaşar nahiyesinin, eski Ankara ile yakın bir münasebeti olduğunu yapılan incelemelerden öğreniyoruz. Bu bölgede tütün kaçakçılığının revaçta olduğu yıllarda, Karaşar nahiyesinde bu işle meşgul olan ve zamanın bir hayli hatırı sayılan beş kardeşin, bir baskın sonunda beşinin birden öldürölmesi Karaşar'ı yasa boğar. 1885 yılında meydana gelen bu silahlı çatışmada öldürölün beş kardeşe söylenen ve hareketli, canlı bir zeybek oyunudur. Söylenen türkölle beraber iki kişi tarafından oynanır.

Seymen Zeybeği

Diğer zeybeklerden tamamen ayrı bir hususiyeti olan bu zeybek, diğer zeybek oyunları gibi sazla değil, davul zurna ile oynanır. Tertip edilen seymen alaylarında, düğünlerde alayın önünde bulunan davul ve zurnanın hemen önün tarafından oynanır.

Yağcıoğlu Zeybeği

Bu zeybek oyunu, Fehmi Efendi'nin babası efelerin efesi, Yağcıoğlu Ahmet Efe'ye ithaf edilmiştir. Zeybeğin ritim ve ayak oyunları poz ve hareketleri tam bir mertlik ifade eder. Diz vuruşları ve dönüşler, tatlı melodisiyle büyüleyici havası seyredenleri benliğini sarar ve insanı yıllarca öncesi Ankara'sına alıp götürrür. Bu zeybeğin sazını çalan kimse ayakta ve saz göğsünde olduğu halde çalar.

Düz Oyunlar

1. Misket
2. Hüdayda

3. Yıldız
4. Çarşamba
5. Mor Koyun
6. Yandım Şeker

Bu oyunların en önemlilerinden olan Misket ve Hüdayda'yı biraz anlatalım.

Misket

Ankara'da yıllarca önce yaşanmış hakiki ve ölümsüz bir aşkı terennüm eden misket; yalnız ve yalnız Ankara sazında çalındığı ve söylendiği zaman güzeldir. İsmi aldığı genç kız kadar güzel ve akıcı olan, misket, düz oyuna ve ayak figürlerine sahiptir. Üç yada dört kişi tarafından oynanır. Bu oyunda üç hareket esastır.

1. Duruş
2. Yürüyüş
3. Sekiş

Efe yavuklusunun oyalı beyaz yazması arasında kızaran yanaklarını misket elmasına benzettiğinden, ona bu ismi vermiştir. (Misket elması Ankara'da yetişen küçük fakat çok kırmızı olan bir elmanın adıdır. Efe aşkının şu dizelerle dile getirir.

Güvercinim uçuverdi

Kanadını açıverdi

El oğlu değil mi

Sevdi de kaçıverdi

A benim hacı acımaz

Sen bari acı yarım

.....

.....

diye devam eder.

Hüdayda,

Ankara'nın en eski tarihi bir oyunudur. İsmi yıllarca öncesi Ankara'sında yaşamış, hatta padişaha rakkaselik yapmış, güzel ve güzel olduğu kadar. İşveli almıştır. Hüdayda Ankara'nın çok sevilen bir oyunu olup adeta milli

bir oyun haline gelmiştir. Hüdayda deyince Ankara, Ankara deyince de Hüdayda akla gelmektedir.

Hüdayda da diğer oyunlarda olmayan kendisine has bazı hususiyetler vardır. Mesela hüdayda iki kişiden fazla kimse ile oynanmaz. Ankara'lı küpteki bulguruna kadar yedirdiği bu güzel, şuh ve işveli hüdaydasına şöyle seslenir:

Dama çıkma kaşa çık

Arpalar kara kılçık

Canım cümbüş isterse

Giy kalloşu yola çık

Hüdayda da Ankaralı hüdayda

Beşyüz altın yedirdik bir ayda

Beşyüz daha yedirsek ne fayda

Dama çattım çatmayı

Çağırın gelsin Fatma'yı

Fatma nereden öğrenmiş

Yorgandan kol atmayı

Hüdayda da sarı kızda hüdayda

Çifti çubuğu yedin bir ayda

Küpte bulgur kalmadı

Ne fayda

Gezilecek Yerler

Anıtkabir: Anıtkabir Atatürk'ün mozolesi olup 1944-53 yılları arasında yapılmıştır. Cumhuriyet devrinin en büyük eserlerinden biridir. Tandoğan Alanı'ndan hafif bir yokuşla çıkılır. Giriş kapısının iki yanında aslan heykelleri bulunan bir yol vardır. Törenlerin yapıldığı sütunlu bina 32 metre genişlikte, 60 metre uzunluktadır. Tavan yüksekliği 20 metreyi bulur. Atatürk'e ait eşyaların bulunduğu müze kısmı da ayrıdır.

Hitit Müzesi: Ankara Kalesi'ndedir. Fatih devrene kadar iner. (XV. Yüzyıl.) yapı kentin eski bedestenidir. Devrin en büyük mimari eseri olan bu yapı,

bir yangınla harap olmuştur. son zamanlarda restore edilen bu yapıda, değerli Hitit koleksiyonları sergilenmeye başlamıştır. Ayrıca Prehisterik devir, Urartu, Frig, Gordion buluntuları da çok değerli eserler olup, burada sergilenmektedir.

Etnografya Müzesi: Etnografya Müzesi, Türk tarihi, folkloru bakımından bir hayli zengin kaynaklara sahiptir. Türk folkloru hakkında birçok değerli bilgileri burada bulmak mümkündür. Atatürk tarafından kurulmuştur. Önündeki, Atatürk'ün at üzerindeki anıtı 1927'de italyan Cornoila tarafından yapılmıştır.

TBMM Müzesi: Ulus Meydanı'nda istasyona giden yol üzerindedir. İlk TBMM binasıdır. Türk tarihinin 1920-23 yılları anıları ile ilk Meclis'e ait eşyaları sergiler.

Atatürk'ün Evi: Çankaya Cumhurbaşkanlığı Köşkü'nün bahçesindedir. Cumartesi ve Pazar gezilebilir. Bina Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı sırasında kaldığı evdir.

Ankara Kalesi: Ankara'ya tamamen hakim bir tepenin üzerinde yükselen kale, başkente simge olmuş bir yapıdır. Kalenin Galatlar tarafından inşa olunduğu sanılmaktadır. Bizans döneminde esaslı bir onarım görerek genişletilen kale, Selçuklu döneminde Alaaddin Keykubat tarafından yeniden elden geçirilecek bugünkü haline getirilmiştir.

Kocatepe Camii: Türkiye'nin namaz kılma alanı olarak en büyük camiidir.

Hacı Bayram Camii: XIV. Yüzyılda büyük Türk düşünürü ve ulu kişi Hacı Bayram Veli'nin adına inşa edilmiştir. Yapımından iki yüzyıl sonra Mimar Sinan tarafından onarılan, bu arada yanına zarif bir minare de ilave edilen bugünkü şeklini almış bulunmaktadır. Ankara'nın en ünlü camii olup Bayram Veli'nin türbesi de adını taşıyan bu güzel camiinin hemen yanındadır.

Kurşunlu Camii: Samanpazarı civarındadır. Mimar Sinan'ın eseri olup, bunu zarif ve gözeler okşayan görünüşüyle de açıklanmaktadır. Ankara'nın en güzel camiilerinden biridir.

Roma Hamamları: Türk Tarih Kurumu'nun 1939 yılında başlattığı kazıları sonucu ortaya çıkmıştır. Ulus Meydanı'ndan Dışkapı'ya giden Çankırı Caddesi üzerindedir. Milattan sonra II. yüzyıl sonunda yapıldığı sanılan hamamın bir Frigya kasabası üzerine kurulduğu anlaşılmaktadır. Sağlık Tanrısını Asklepios

adına yapıldığı tahmin edilmektedir. Roma imparatoru Coracalla devrinde yaptırılan hamamın giderlerini Tiberius adına bir zengin kişi tarafından ödendiği hamam duvarları üzerindeki bir kazıttan öğrenilmektedir. Hamam klasik Roma hamamlarının özelliklerini taşımaktadır.

Dört katlı olan iç kalenin surlarının yüksekliği genellikle 14 ile 16 metre arasındadır. Doğudaki surların yüksekliği ise 10-12 metreye kadar iner. Bu sur duvarları üzerinde 42 kule bulunmaktadır. Kalenin en yüksek noktasını kuzeydoğu köşesi teşkil eder. buranın yüksekliği denizden 978 metre. Ankara ovasından 130 metredir.

Augustos Tapınağı: Milattan önce 2000 yılında inşaa olunan tapınak önce Anadolu'nun ona tanrıça Kybele'ye ithaf olunmuştur. Daha sonra Frigyalılar bu tapınak Ay Tanrısı Men'e ithaf edildi. Milattan önce II. yüzyılda Roma İmparatoru Augustos'un adı verilen tapınak büyük bir revizyona tabii tutuldu. Yedi basamaklı bir podyum üzerinde yükselen tapınak sekiz metre yüksekliğinde, 15 sütun tarafından çevreleniyordu. Bu sütunlarda Korint mimarı üslubu açıkça görülmektedir. Dikdörtgen şeklindeki Sella bölümünün duvarlarında görülen yazıtlar Augustos'un vasiyetnamesi mahiyetini taşıdığından pek büyük bir tarihi değeri ihtiva etmektedir. Tapınağın bir bölümü ayakta. 8.40 metre genişliğinde ve 3.34 metre genişliğinde görkemli kapısı, bugün ayakta kalan bölümler arasındadır.

ÖRF, ADET, GELENEK VE GÖRENEKLER

Bu bölümde maziye mal olmuş Ankara' sının kıyafet, yemek, sanat, ticaret, kültür, düğün ve adetlerini, lehçe ve şivesini incelemek fırsatını bulacağız: cemiyetin en küçük ve aziz varlığı olan çocuktan konuya girelim.

(Bebe) Çocuk:

Çocuğun yetiştirilmesinde Ankara örf ve adetleri arasında maalesef hurafe yer almıştır. Yıllar yılı ihmal edilen Anadolu'nun çoğu yerleri gibi, Ankara'da da halkın pek çoğu cahil kalmış ve cehalet yüzünden aklın ve mantığın kabul etmeyeceği bir çok adetlere hurafenin nasıl girdiğini, çocuğu olmayan bir kadının nelere baş vurduğunu ve nelerden medet umduğunu, vereceğimiz şu bir iki tipik misal çok güzel anlatmaktadır.

Çocuğun doğumunda bu günkü gibi tıp tahsil etmiş diplomalı ebeler yoktu. Sadece bu işte ihtisas yapmış kadınlar bu işi yaparlardı. Çocuk doğunca çocuğu, ateşte yakılıp kavrulan ve tozu ince bir tülbenitten elenen kaplumbağa kabuğuna biraz da tuz katarak çocuğun her tarafını sıvarlardı. Bunu (kızgın) denilen yara ve çıbanların çıkmasını önlemek için yaparlardı.

Çocuk ekseriya (Bebek toprağı) denilen killi bir toprağı sarılarak kundak yapılırdı. Toprak hafif ısıtılır ve bezlere yayılarak belden aşağı kısmına sarılırdı. Bu adet de çocuğun üşümemesini ve çişinin toprak tarafından mas edilerek bacaklarının arasının pişmesine mani olması için yapılırdı.

Çocuğu olmayan kadını yere oturturlar, arkadan ellerine kenetlerler, iki ayağını açarak başını eğip yeri öptürürler, o zamanki tabirle (damarları açılсын diye bu hareketi yaptırırlarmış) keza çocuğu olmayan kadın ayın ilk çarşambasında bir su kabını yönü Kibleye doğru olmak üzere (çörtene) çatı oluğuna asarlar. Kabın içinde su vardır; tanınmış evliyalar adına birer anahtara bez bağlanarak kabın içine atarlar, sabah olunca anahtarlar yoklanır hangi anahtar paslanmışsa o dedeye gidilirdi. Giderken pamuk ipliğı götürülür, türbeden ipliğı yediye katlar ve yedi düğüm yaparlardı. Bu ipi türbenin üzerine bırakılırdı. Bir gün beklenir ertesi sabah eğer ip yere düşmüşse ki evliya kabul etmemiştir, çocuk olmayacak demektir.

Buna benzer diğerk bir hurafi itikat:

İsmi Mehmet olan kimselerden yedi tane anahtar toplanır, anahtarlar renkli bezlere bağlanır ve herhangi bir evliya adı verilir. Mesela al iplik Hüseyin Gaziye, mavi iplik Tacettin Sultanı'a, beyaz olanı Akşerafettin Sultan, siyah olanı da Nakşibendi Sultana gibi, yedi renkli ip bağı anahtarları su dolu helkeye konur ve yönü Kibleye dönük asarlar. Sabah olunca hangi evliyanın anahtarı küflenmişse oraya gidilir ve türbede kuşak kuşanılır. 3 defa türbenin etrafında dönerler ve kuşağı türbenin üzerine bırakırlar, eğer çocuk olursa kurban kesilir ekseriya o evliyanın adı yahut da Satılmış adı konurdu.

Sütü olmayan annenin, sütünün gelmesi için yapılan şu hareket de güzel bir misaldir.

Kadının kocası sabah erkenden kalkar kimseye görünmeden Kumacık çeşmesine gider, almış olduğı iki simitten birisini çeşmeye bırakır, diğerkini de evine getirir, bu çeşmeden doldurduğı su ile simiti karısına yedirir, keza çeşmeden dönerken arkasına bakmaz ve kimse ile konuşmaz, bu suretle sütü gelirmiş.

Lohusayı yani yeni doğum yapmış bir kadını albasmasının diye (dili tutulma) lohusanın başının yemenisi ve yatak takımı mavi bindal olurdu. Yatağın altına soğan, sarımsak, çörek otu, ayrıca cinler gelmesin diye yastığının altına bıçak konurdu. Lohusanın yanına düğünü yapılacak, kız giremezdi Zira hem çocuğı hem de anasını al basardı. lohusa kadın bir hafta aynaya bakmazdı.

Karra Basma (Kırk basması), (Çocuk gelişmemesi hali) :

Lohusa olan eve sıcak ekmek getirilmez, keza lohusa bulunan evden komşuya kömür, sirke, sarımsak, soğan, kül, ateş çıkartılmazdı. Dışardan da getirilen acı ve çiğ şeyler dışarda bırakılır, yoksa kırk basarmış.

Çocuk evden ilk defa komşuya götürüldüğünde, dönerken ev sahibi çocuğun kundağına bir parça ekmek kor ve çocuğun yüzüne de un sürerlerdi ki karnı ölünceye kadar tok, saç ve sakalı ihtiyarlayınca un gibi ağarsın diye.

Şu anlatacağımız adetin de zayıf çelimsiz bir çocuğı ne derece şifa getireceğıne, deva olacağına inanmak çok zor.

Çocuğu, çok zayıf olan bir kadın sabah erkenden kalkar, üç yol ağzına taştan bir ocak kurar, üzerine tencereyi ve içine de çocuğu oturturur. Ocağın altına süpürge çöplerinden hafif bir ateş yakar. İlk gelen kimse kadına ne yaptığını sorar, kadın da (Aydaç) pişiriyorum der. Bu sual üç kişi oluncaya kadar tekrarlanır. (Aydaç cin çocuğu) olup, cin çocuğunun kaynatıldığını görerek çocuğunu alır yerine çalmış olduğu hakiki ve sıhhatli çocuğu vermiş. Bu suretle çocuk da günden güne iyi olurmuş...

Öfkeli ve huysuz çocuk için, ayın ilk perşembesinde başına şinik geçirilir (şinik buğday ölçmek için kullanılan ölçü kabı). Çocuğun başını odanın dört köşesine vururlar ve " öfken başını yesin" diye bağırırlardı.

Geç konuşan bir çocuğu da annesi bir çuvala kor, sırtına alır, ayın ilk çarşambasında yedi komşuyu gezdirir. Kapıdan içeri girince ev sahibi sorar:

Sırtındaki çuval nedir?

Annesi: "Bir çuval söz" der.

Bu suretle çocuğun çabuk konuşması sağlanmış. Geç yürüyen çocuğun da ayağına al iplik bağlanır, Cuma namazından ilk çıkan kimseye ip kestirilir, çocuk da korkudan yürürmüş.

Beşik Düğünü:

Çocuk doğduktan bir hafta sonra çocuğun dedesi, yoksa dayısı tarafından çocuğa beşik yaptırılır. İçine yatağı, yastığı, yorganı konur, çocuğun takkesine, yakın akrabaların birer altın takarlar ve beşiğin içine korlar. Beşik kırmızı bir bürüncekle sarılarak çocuğun evine gönderilir.

Bu arada çocuğun akrabaları davet edilir. Beşik ortaya konur. Lohusa kadın beşiğin etrafında üç defa dolaştıktan sonra, çocuğu beşiğine yatırır, dua edilir, "Uğurlu kademli olsun, kısmeti bol, nasibi gür olsun, Allah analı babalı, dört gözle büyütsün" gibi iyi temennilerde bulunulur, yemekler yenir ve dağılınırdı. Nazar değmemesi için misafirler gittikten sonra bir avuç tuz okunur ve ev halkı ayrı ayrı tuza üfler ve tuz yakılırdı.

Diş Bulguru:

Bugün doktorların dahi tasvip ettiği güzel adetlerden biri de diş çıkan bir çocuğa diş bulguru kaynatılmasıdır ki terbiyecilere göre: bu suretle çocuğa gerekli önemin verildiğini ve çocuğun da kendisine ehemmiyet verildiğinin anlatılması anlamına gelmektedir.

Bir gün önce komşu ve akrabalar davet edilir. Çocuğa yeni elbiseleri giydirilir. Orta bir yere oturtulur, yüzü bir örtü ile örtülür. En yaşlı kadın, "başın dışın kuvvetli olsun, " der çocuğun başından avuç avuç bulgur serper. Daha sonra susamlı simit ve çöreklerle fıstık, bulgur konur, yenilir içilirdi. Baba, hali vakti yerinde ise çalgı ve köçek tutar türlü oyunlar oynanırdı.

Davetliler ekseriya hediyelerinin bakırdan (kap, leğen gibi) olmasını tercih ederlerdi ki, diş bakır gibi sağlam olsun diye...

Sünnet Düğünü:

Çocuk en geç on ila oniki yaş arasında mutlaka sünnet olurdu. Sünnet düğünleri ekseriya çarşamba, perşembe, pazar günleri yapılırdı. Çocuk tek olarak kesilmez, kardeşi varsa onunla, yoksa, öksüz, fakir bir çocuk bulunur, eş yapılırdı. Sünnet olmuş akran arkadaşlarından bir çocuk yanına oturtulur ki buna sağdıç denilirdi; yatağının altına arpa, buğday serpilir, böylece çocuğun çocukları bol olurmuş...

Sünnet yatağı hakikaten görmeye değer güzelliğindedir, adeta bir taht gibi süslenir, duvarlara bindal örtüler asılır, çevreler takılır, berber aynası (gümüş işlemeli bir tepsi büyüklüğünde) mutlaka asılırdı. Yatağı keza bindal örtülerle çevrilir, yorgan takımının da sırma işlemeleriyle pek muhteşem bir görünüşü vardı.

Sünnet olarak çocukların kaşları arasına (elif), gözlerine sürme çekilir. Maaşallah yazılı fesine inciden püskül yaparlar, püskülün üstüne altın dizili (külte) takarlar. Çocuğa uzun entari giydirilir, faytonlara ya da ata bindirilerek mezarlığa görülür, burada Kur'an okunur, oradan çocuğun yakın akrabaları gezdirilir ve el öptürülür. Bu arada davul zurna durmadan düğün ve oyun havaları çalar. Berberin omuzuna (yağlık) havlu korlar, önüne fita tutarlar. Diğer omuzuna da kumaş korlar ki bu berbere hediyedir; üst üste konmuş yastıklardan yapılmış

bir yere çocuğu oturturlar, berber; çocuğun babasına bağıır. "Bıçak kesmiyor" der. Çocuğun babası gelir, oğluna ne bağışlayacağı sorulur, baba da ya, falanca yerdeki bağı, ya da bahçe veya tarlayı verdim, der: keza anne de küpe veya altınlarından gelinine bağışladığın söyler. Bu hengame arasında çocuk kesilir yatağına konmuştur bile. Çocuğun daha kolay sünnet olması için ihtiyar kadınlar oklava çevirirlerdi. Burada bütün Ankaralıları bila istisna sünnet eden Berber Hamza Dayı'yı anmadan geçemeyeceğim. Ne çabuk ne sihirli eli vardı. Allah rahmet eylesin.

Çocuğun Mektebe Başlaması:

Yedi yaşına gelmiş çocuğun mektebe başlaması büyük bir merasimle olurdu. Çocuk mektebe gitmeden bir gün evvel hocaya haber gönderilir: hoca o gün için hazır olurdu. Çocuk ekseriya pazartesi, çarşamba veya perşembe günleri mektebe başlatılırdı.

Çocuk oğlan ise saçının perçemine tel örülür. Alnının ortasına elif gözüne sürme çekilir, fesi donatılır, püskülüne: akarsu bilezik, takılır. Fesinin etrafına da altın dizilir, bir iki elmas sokulur, önü açık üç etek entari giydirilir. Beline şal bağlanır, şala gümüş bıçak sokulur, boynuna da bindal işlemeli çantası asılır, içine elif cüzü konur. Çocuk kız ise başına baş bağlanır. Üzerine elmas sokulur. Saçları tel ile örülür. Alnı kakül kesilir, gözüne sürme, kaşına rastık, çekilir. ipek entari giydirilir. Boynuna bol miktarda altın asılırdı.

Davetliler çocuğun evine toplanırlar, çocuk misafirlerin ellerini öper. Okumuş bir kimse çocuğu kucığına alarak kapıdan çıkartır: bu suretle çocuğun ayağı yere değmeden mektebe kadar kucaktan kucağa elden, ele dolaşarak mektebe varılırdı. (Mennecim)

Çocuk hocasının önüne oturtulur. Elif cüzü açtırılır. Hoca da eline güdeceğini alır (harfleri takip için kalem gibi bir değnek) eliften (y) ye kadar okunur. Bu ilk ders olurdu. Hoca: "Sen Allah ilmini buna müyesser eyle"der. Ve elindeki deyneği ile tahtaya vurur, çocuklar da hep beraber "Amin" diye bağıırırlardı.

Kalfa aşır çeker, yemişler çocuklara dağıtılır. Hocaya da hediyesi verilir. Çocuk mektepte iken evde mevlüt okunurdu.

ESKİ ANKARA DÜĞÜNLERİ

Ankara düğünlerine, Oğuz Türklerinin adet ve örfleri tamamen hakim olmuş ve bugün bu güzel adetler maalesef birer birer tarihe göç etmektedir. Biz burada evvela düğün adetlerine girmeden evvel kız görme, dünür gitme adetinden başlayarak düğün törenlerine girelim.

Evlenecek çağa gelmiş oğlana, evvelce göze kestirilmiş bir kız yoksa, oğlan evi yakın akrabalarını da yanına alarak kız evlerini ziyarete giderler. Buna dünür gezme tabir edilir. Bu gezmelerde nezaket icabı kız her gelen dünüre çıkar, bu çıkış ve görünüş ya kahve getirme, ya da bir şey ikram etmek bahanesiyle olur; kızın boyu posu, yüzü, elleri tetkik edilir ve kız evine veda edilir. Ancak görücüler kız beğenmişse ikinci defa dünür gidilir ve Allah'ın emir Peygamberin gavli ile kız istenir. Bu arada pek meşhur olmuş şu konuşmalar yapılır: "At beslenirken kız istenirken verilmeli, yetmiş ekin (kemale gelmiş) Allah yerine yakıştırırsın, Allah murat ettiyse olur" gibi iyi temennilerde bulunulur. Dünür başının kız övmesi de şöyle olur. "Kız kaymak gibi, yüzüne baktıkça insanın yüreği kaynıyor, gözleri (mavela) mavi ela, kenarları kaytanlı kirpikleri deste deste (uzun ve sıkı) çatık kaşlı, gümrah uzun saçlı, kalem kaşlı, inci dişli, sürahi burunlu, hokka gibi ağızlı, fidan gibi boyda, top ayaklı elleri pamuk gibi, gül tırnaklı, ağzı yumuk gülüyor" (kibar gülüşlü) çirkin kız için de "kaşlı gözlü amma tuzsuz sevimsiz" derlerdi.

Nişan (Takı):

Şerbet içme

Eskiden bugünkü gibi davetiye yoktu. Davetiye yerine okuyucu kadınlar vardı. Bunlar Ankara'nın bütün evlerini, ailelerini tanırlardı. Okuyucu kadının eline bir liste verilir, o da ev ev gezerek nişana okurdu. Oğlan evi nişan için, kız evinin bütün ev halkına ayrı ayrı (kaynana, görümce, kaynata (kayınpeder) e hediyelerini alırlar. Güveyi de, kız için çorap, iskarpın, gelin elbisesi, eline yakılacak kına, başına örtülecek tel için (kılavan teli) alır. Ayrıca bir sini (bakır tepsi) üzerine kesme şeker, yemiş, kahve ve kahve şekeri ve şerbet konarak renkli bürüncek'e sarılır, okuyucu kadının başına verilir ve kız evine gönderilirdi.

Oğlan evinin misafirleri toplu halde kız evine giderler. Kız anası misafirleri karşılar. Okuyucu kadının getirdiği bürüncekli siniyi ortaya konulan bir

masa üzerine bırakır. Kız tarafı lazım gelen hürmeti gösterir. Evvela bir yorgunluk kahvesi içilir. Şeker ikram edilir ve nişanın uğurlu ve hayırlı olması için dua ve ilahiler okunur ve dağılırlar. Kız evi okuyucu kadına yemeniler içinde sarılı bahşiş verirlerdi. Kız evi, oğlan evine mukabelede bulunmak üzere genç komşu kızlarına dikişler dağıtılır. Güveye gecelik, içlik, çorap, mendil, başına çelkilik yemeni, acem şalı, yağlık ve uçkuru, kaynanaya don gömlek, mendil, mahrama, görümceye gömlek ve üzerine çevre konur, ve okuyucu ile gönderilirdi.

Çeyiz Asma:

Çeyiz pazartesi günü asılır. Kızın, sandıkta ne kadar eşyası varsa bir odaya asılır. Burada gelin kızın bizzat eliyle işlediği işler, danteller, örgüler, entariler, iç ve dış çamaşırları, ayakkabılarına varıncıya kadar teşhir edilir. Yanı başında kızın yatak yorgan (yükü) ve bakır takımlar da bulunur. Çeyiz görmeye yakın akraba ve komşu kadınlar çağrılır. Çeyiz altında kahve içilir. Düğün okuntusu (Düğün daveti) yukarıda da izah ettiğimiz gibi bugünkü davetiye yerine okuyucu kadınlar vardı. Davet edilecek kimselere şöyle hitap ederdi: "Dansı başınıza çocuklarınıza olsun. Çarşamba günü kına gecesine, perşembe günü Gelin indirmesine (Faytona), cuma günü de Duvağına, (Mevlûdüne) buyuracaksınız" derdi. Davet edilen yakın akrabalar da birer sini (tepsi) bakır kab düzer, üzerine ayrıncı bir kumaş v.s bürünceğe bağlar ve bir hamalla düğün evine gönderilirdi.

Köçekle Saçı Gönderme (Hediye gönderme) :

Eskiden düğünlerde bilhassa zengin düğünlerinde köçek tutmak bir adetti. Gerek kına gecesinde gerekse duvakta tutulan köçek kadınlardan birisi def çalar, diğeri oynardı. Bunların kendilerine has giyinişleri vardı. Altlarına işliği giyerler, bellerine kuşak bağlarlar ve göbeğinin üstüne uçları sarkan mendil sokarlar, işte bu kıyafetteki köçek kadınlar oğlan evinin hediyesini (Saçı) kız evine götürürlerdi. Bu hareket büyük itibar sağlardı. Köçeğin sofrasını ayn koyarlar. Akşam üzeri oğlan evi kız evine gelir. Bu gelişte grubun önünde maşallah (Meş'ale) ve davul bulunur. Kız ve oğlan evinin davetlileri ayrı ayrı odalarda ağırlanırlardı.

Kına Gecesi:

Çeyiz aldıkları sonra kız evi oğlan evini kına Gecesine davet eder. Bu toplantıda türlü kuru yemişler, kuru üzüm, içi üzümlü ve fıstıklı ev ekmek ve çörekleri misafirlere ikram edilir, keza köçekler, türlü oyunlar oynar ve misafirleri adeta coşturur. Hatta davetliler kendi aralarında oynarlar. Sıra kına yakma törenine gelmiştir. Odanın ortasına üstüste konmuş yastıklardan bir taht kurulur. Gelin hanımın yüzü bürüncekle örtülüdür. İki elinden iki genç kız tutar ve kurulan tahta yüzü Kibleye dönük olduğu halde oturturlar.

Bu arada yaşlı ve gün görmüş bir kadın şöyle bağırır. "Bismillah diyin, karın kınayı! Çağırın, gelsin anayı! " Kızın anası gelir, kızına sarılır, bu sahne çok heyecanlıdır. Zira kızın anası kızının mürüvvetini görmesinden duyduğu sevinç ve öte yandan kızından ayrılacağı üzüntüsü içindedir ve göz yaşlarını tutamayarak ağlar. Kızının da kendisiyle beraber ağlaması şarttır. Öyle ki gözüne soğan sürerler. Bu hengamede misafirler de ağıta iştirak ederler. Nihayet kına tasta karılmış olarak getirilir. Kınayı mutlaka, kocası ölmemiş dul olmayan kadın yakar, hep bir ağızdan; "Sağ elini versin kınaya! " diye bağırırlar. Evvela sağ ele, sonra sol ele yakılır. Avuçlarından birine ekseriya ufak bir altın konur, bezlerle sarılır ve bilekten bağlanır. Ayrıca ayaklarına da mihraplı olarak düzgün şekilde kına yakılmaya itina edilir. Zira çizgili, bozuk olursa geçimi de bozuk olur. Kızı iki kişi yere bastırmadan kucaklar ve sırt üstü yatırır. Kız yattığı yerden oyunları seyreder ve öylece uyur. Sabah olunca bağlar çözülür, avuca konulan altını güveyi yemeğinde çorba içine atarlar. Güveyi de altını alır, delikli ise kesesinin dibine diktirir. (Kesesi bereketli olsun)...

Kına gecesinde sesi güzel olan kadın ve kızlardan birisi kına yakılırken hasret ve ayrılığı terennüm eden şu türküyü söyler;

Hatladım çıktım eşiği

Sufrada kaldı kaşığı

Yarenim kınan kutlu olsun

Bunda dirliğin dadlı olsun

Ekinimi soktum as tara (tavan)

Elimi kesti testere

Yarenim kınan kutlu olsun

Bunda dirliğin dadlı olsun
Dağdan keserler ardıcı
Hani bu gızın sağdıçı
Yarenim kınan kutlu olsun
Bunda dirliğin dadlı olsun
Dağdan keserler cevizi
Hani bu kızın çeyizi
Yarenim kınan kutlu olsun
Bunda dirliğin dadlı olsun
Ankara'nın elvan elvan oyası
Bakamadım yüzüne kamım doyası
Aman allı gelin, nice oldu.
Aman ayrılmamız güç oldu

BİR BAŞKA KİNA YAKMA TÜRKÜSÜ

Altın tas içinde gınam ezilir
Gümüş tarağınan örgüm çekilir

Aş gel garip anam aş gel ben varamam
Eller anam dedikçe ben duramam

Bir orak verin tarla biçeyim
Biçeyim de anama, babama yollar açayım
Anadan babadan vaz geç diyorlar nasıl geçeyim

Aş gel anam aş gel ben varamam
Eller anam dedikçe ben duramam

Anamın bacası yüceden tüter
El kadar ekmeği bana yeter

İllerin gapısı gahir gapısı

Anamın gapısı altını gapısı

Aş gel anam aş gel ben varamam

Eller anam dedikçe ben duramam

İllerin devesi çölden geç gelir

İller ana dedikçe bana güç gelir

Aş gel anam aş gel ben varamam

Eller anam dedikçe ben duramam

Gurbetlik, gurbetlik zalim gurbetlik

Gayanın başında öter bir keklik

Sana yakın emme bana gurbetlik

Aş gel anam aş gel ben varamam

Eller anam dedikçe ben duramam

Ötme horozum ötme, sabah geç olur

Gurbete giden kızlara gurbet güç olur

Aş gel anam aş gel ben varamam

Eller anam dedikçe ben duramam

Evlerinin önünde bir büyük gaya

Cıkarlar bakarlar da göğdeki aya

Gendin gelmezsen babamı yolla

(Nakarat)

Davulcular çala çala geldiler

Böyük gapıdan içeriye girdiler

Anamın babamın sevgilisini aldılar

Aş gel anam aş gel ben varamam

Eller anam dedikçe ben duramam

Kız Yürütme :

Kız evine davetliler toplanır, keza kına gecesinde olduğu gibi köçek zil döver ve oynar. Bu arada sinilerin (sofra) kenarlarına çörek dizilir. Üstüne incir, fıstık, fındık, ceviz içi dökülür. Bu suretle misafirler ağırlanır. Köçekler içli ve yanık türküler söyleyerek gelini, iki akran kız arkadaşı koltuklarından tutarak ellerinde mumlar olduğu halde yavaş yavaş ortaya getirirler. Okuyucu kadın ayak kehmasını yere serer, üzerine gümüş kaplamalı nalınları kor. Kız kapıdan girer, nalınları giyer, birkaç adım ileride orta yerde oturan kaynanasının elini öper ve takunyeleri ayağından çıkartır. Arkasından gelen okuyucu kadın kehmayı toplar, kehma onun olmuştur. Geline, dansı bulaşsın diye düğün halkının küçükten büyüğe kadar herkesin eli öptürülür ve sonra ortaya konan iskemleye oturtulur ve yüzündeki tül veya bürümcek açılır.

Gelini Hazırlama:

Daha ziyade süs ve boyanma çirkince olan kızlara yapıldı. Varak tabir edilen, bir nevi parlak boya ile yüzünü süslerlerdi. Saçından 19 adet tel kılavan örgü topuklara kadar uzanırdı. Nazar değmemesi için örülen teller arasına mavi bir bez içine, serçe kuşu pisliği, üzerlik ve çörek otu konur ve dikilir. Saçın telleri arasına takılır. Gözüne sürme çekilir, küpeleri ve gerdanlığı takılır. Kızın babası beline kuşak bağlar ve duvağını örter. Artık onu gerdekte güveyiden başkası açamaz. Gelir artık dört başı mamur hazırdır.

Kıvırdımına:

Gelin kız evinden uğurlanmadan evvel, çeyiz odasında mahallenin ve düğün evinin akrabalarından (hökelekli) yaşlı oturaklı kimselerden bir grup başlarında hoca olduğu halde çeyiz odasına girerler. Bir sehpa üzerine konmuş olan billur kaselerdeki şerbetlerden birisini hoca kendisi alır, diğerini yanındakilerine verir. Bu arada sehpa konmuş olan çevreyi de hoca alır ve

"Allah hayırlı etsin, Allah başa yetirsin, hayırlı minnalı olsun" diyerek hayır ve duasını yapar. Bu dini merasime (Kıvırdımına) denir.

Nikah:

Kıza dünür gidilip. nişan ve takı merasimi bittikten sonra, sıra nikah işine gelmiştir. Bu ana kadar ne kız oğlanı, ne de oğlan kızı uzaktan ve yakından dahi görmemiştir. Görmek şöyle dursun oğlanın kızın evinin önünden dahi geçmesi ayıp sayılırdı.

Nikah merasimi de bu şartlar altında yapılırdı. Bu merasim ancak, her iki tarafın yakınlarının, taraflardan aldıkları vekaletnamelerle (söz senedi) olurdu. Mesela kızın yakın akrabalarından birisi, yanına iki şahitle mahallenin imamını alarak kız evine giderler, kız kapalı bir odadadır. Kızın kapısı dışardan vurulur ve kıza dışardan şöyle seslenilir: "Kızım Fatma seni falancanın oğluna verdik, bize vekaletini veriyor musun?" Bu soru bir kaç kere tekrar edilir, içeriden kız: "Verdim" der. Bu suretle kızın da vekaletnamesi alınmış olur. Mahalle imamı bu vekaletnameler muvacehesinde nikahı kıyar ve bir izinname hazırlar, taraflar bu izinnameyi imzalarlar ve bu izinnameye de "Her iki tarafın vekaleti ile nikah kısılmıştır. " şerhini verir.

Gelin Getirme :

Bundan tam bir asır öncesi Ankara'sındayız. Yıl 1850, mevsim güz, günlerden perşembe, Aşağı yüz, Yukarı yüz bir bayram havası içinde çalkanıp duruyor.

Bir yıldan beri sürüp gelen düğün hazırlıktan bitmiş, günlerdir, dedikodusu yapılan gün gelip çatmıştır. Aşağı yüzün en zengin ve şöhretli ağalarından birinin oğluna, Yukarı Yüzün, tanınmış bir tüccarının kızı gelin gidecek...

Aşağı yüzden kalkan muazzam seymen alayının başında, çifte davul, zurna. arkasında. heyecan ve neşe dolu naralarını atan seymen zeybekleri, onların arkasında. yeleleri ve kuyrukları süslenmiş. Osmanlı eyerlerinin terkesine sokulmuş, cirit deynekleri ve ellerinde maşallamalar (Meşale) olduğu halde, doru, kır, yağız atlar üzerine kasılmış, efeler. gelin almak için Karaoğlan'dan

Koyunpazarına çıkan, dar kaldırımli yoldan. Yokuşa doğru. ağır ağır ihtişamla ilerliyor...

Koyunpazarı'nın en hakim yerine kurulmuş koca konağın, büyük iki kapısının kanalları ardına kadar açılmış, geniş ve büyük hayat'da. yer yer kurumuş ocakların üzerinde. büyük kazanlarda çorba. geniş tavalarda zerde, pilav. kollarını sıvamış iki ahçı geniş bir sini içinde. baklava hamuru açıyor. Yedi mahallenin fakirinden zenginine kadar herkes, kurulan meydan sinilerinin etrafında, oğlan evinin bütün hakçısı (gelen alay) olduğu halde dizilmişler. güle oynaya şakalaşarak, yemeklerini yerken, dört davul, dört zurna alabildiğine coşmuştur. Bu hal insanın içine ılık, ılık akan tatlı bir heyecan, verirdi.

Yemekler yenmiş, herkes düğün alayındaki yerini almak üzere dağılmıştır. Kız evinde yalnızca küçük çocuklar ve kadınlar kalmıştır. Konakta odalara telaş ve heyecanla girip çıkan kadınlar, acele acele sağa sola koşuşan genç kızların, bu halinden artık gelinin hazırlandığı ve yola çıkacağı anlaşıyordu.

O zamanın Ankara'sında gelin, faytonlarla değil. Tahtirevan denilen bir taht misali sallarla götürülürdü.

Tahtirevan, işlenmiş oymalı ağaçlardan yapılmıştır. Üzerinde, kalın ve büyükçe dört kulbunda dört halkası bulunurdu. Bu halkalardan koşulan iki atın eyerlerine bağlanır, üstü ve yanları Halep topu kumaştan süslenir, koşulan atların boyunlarına çan ve ziller asılır, ayrıca çevreler (Sim ve pullarla işlenmiş ipek ve yün karışım kumaş) asılırdı. Bu suretle hazırlanan Tahtirevan kapıya yanaştırılır ve üç ayaklı merdiven kurularak gelinin binmesi sağlanırdı.

Gelin, işli harbalı entarisini giymiş, beline hasır örgülü altın suyuna batmış gümüş kemerini takmış, yüzü varaklanmış, kahküller kulak hizasına kadar kesilmiş, saçları kılavan telleriyle kamçı örülmüş, başı taç yapılmış, taçın üzeri elmas çiçekler ve elmas gerdanlıkla çevrilmiş, akar su bilezikle donatılmış ve taçın üzerine gelin duvağı örtülmüş olduğu halde koluna girmiş en yakın iki kız arkadaşının arasında, örülmüş kamçı tel kılavanların çıkardığı ahenkli hışırlı ile ağır, ağır tahtirevana yaklaşır ve iki kız arkadaşının yardımı ile tahtirevandaki koltuğuna oturur. Ayrıca gelinin başına bu güzel giyinişini ve görünüşünü kapatan büyükçe işlenmiş ipekli bir örtü örtülürdü.

Gelin tahtirevana çıkarken başına serpiyen paraları, küçük çocukların kalkanı ile kalkan kapaşmaları, atılan bir avuç yeme üşüşen kuşlar gibidir.

Annenin, kızının geçiminin iyi, ömrü boyunca mesut olması için aynaya su dökmesi adeti bugün öyle yaşamaktadır.

Tahtirevanın önünde gelinin yükünü taşıyan (yatak, yorgan, çeyiz sandığı), boyunlarında zil ve çanlar asılmış, eyer kaşlarına bayrak sokulmuş süslenmiş iki ila üç at, bunların arkasında yaya olan ellerinde kırılacak eşyalar, bürümcekler içinde sanlı olduğu halde çocukların sıraya girdiği görülür. Eger kız okumuş ve kültürlü ise bir rahle üzerine Kur'anı Kerim konur ve üzeri bürümcekle örtülür.

Tahtirevanın arkasında iki etek, üç etek kadife ve atlastan yapılmış, canfes, üzerleri sim, gümüş, geverse ve gümüş pullu ve sırma işlemeli Bindal entarileri giymiş ve bunların üzerine de renk, renk yolluk ipek Bagdat çarlarını çarlanmış kadınlar, atlara binmişlerdir. Buna (Koşul denilirdi. Daha sonra bu koşular faytonlarla yapılırdı.

Bunların arkasında davul zurna ve oğlan evinin zeybekleri bulunur. Zeybekler, davul zurnanın, coşturucu nagmelerine ayak uydurarak bıçaklan ile seymen zeybegi oynayarak, pala ve kılıç şakırtıları, doh doh naralan ve ara sıra atılan silah sesleri birbirine karışarak, yollara dizilmiş seyircileri bir heyecan kasırgası içinde bırakırdı. (Bu dizilişe hak, alaya katılana da hakçı denilirdi.)

Daha arkada atlı seymenler Ver alırdı. Düğün seymen alayının önüne her mahallede ya kalın ip çekilir, ya da taşlarla yol kesilir ve bahşiş almadan yol açılmazdı. Bu arada açıkgöz bir çocuk gelinin yükü arasından kaptığı bir baş yastığını, dogruca güveye götürür ve gelinin yola çıktığını müjdeler, bahşişini alırdı.

Gelin Hamamı:

Gelini hamama götürmeden evvel hamamda daha evvel bir ila iki kurna evvelden kiralanır. En yakın akraba kadınlar da hamama davet edilir. Göbek taşında mevsimine göre yemişler yenir. Hamamcı ve natıra hediye kumaş verilir. Gelini, soylarlarken başından para saçarlardı. Küçük çocukların bu paraları

kapışmaları görülecek manzaralardandır. Yürürken gene para saçarlar. Üç adım ilerler tekrar durur. tekrar para saçarlar. Gelin, kurna başındaki davetlilerin ellerini öper. Gelinin ayağında gümüş nalını, üzerinde kendi fitasından başka ayrıca bindal (Bandırma fita) örtünür. Koltuklarına hamamcı kadınlar girer ve saltanatla kurnaya oturtulur. Evvela üzerinden bindal fita çıkarılır. Eğer giymiş ise melez hamam gömleği ile hamam yeleğini çıkartırlar. Evvela saçının tel örgüleri açılır. Bu teli kim sökerse tel onun olur. Bu tellerle çevre işlenir. Bu suretle gelinin yüzüne duvağını örterler ve tekrar para saçarlar. Yıkandıktan sonra natır gelinin hamam leğenini. tasını ve bohçasını alır. kapının önüne durur, bahşişini aldıktan sonra geline yol açar.

Zamah (Akşam düğün yemeği) :

Perşembe günü akşamı düğün yemeği verilir ki ekseriya bu yemekte olan ve kız evinin yakın akrabaları ve çok yakın komşuları davet edilir. Zamah yemeğinde sofra veya masa olarak kullanılan kutru en az iki üç metre boyunda olan yuvarlak meydan sinileri olurdu. Yuvarlak daire şeklinde olan bu sofra tahtasının etrafına iskemleler dizilir. Yer geniş olursa bu sofralardan iki üç tane konulurdu.

Zamah yemeğinde sırasıyla evvela yoğurtlu düğün çorbası, eğer mevsimi ise üzerine tahrin serperler. Çorbadan sonra Ankara tavası gelir ki, bugün hala tadına doyamadan yediğiniz tava o zamanın pişiricileri daha da usta olduğu için çok lezzetli olurdu. Tava'dan sonra Halep dolması yanında zerdali hoşafi bulunur. Daha sonra bamya çorbası. bamyadan sonra zerde. pilav yenilir ve nihayet evde yapılmış baklava gelir. Birer lokma alındıktan sonra hoca duasını yapar, Amin denir, sofradan kalkılır. El leğenlerinde eller yıkanır, nihayet kahveler içildikten sonra güveyi de aralarında olduğu halde Yatsı namazına giderler. Namazdan sonra Zamah yemeği yiyen misafirler, hoca ve damadı kapıya kadar götürürler. Güveyi hepsinin elini öper. Hoca dua eder, güveyinin yakın arkadaşları sırtına yumrukla vururlar ve güveyi odasına koyarlar.

ESKİ ANKARA KIYAFETLERİ

Çocuk ve Erkek Giyimi:

Ankara çocuk ve erkek giyimine dair ilmi bir inceleme ve etüd yapan ne bir eser ne de kitap göremedik. Bu itibarla yaşlı kimselerden aldığımız ve dinlediğimiz malumatla yetindik.

Ankara giyim tarzı türlü şekiller arz etmektedir. Bu şekiller daha ziyade o kimsenin zengin ve fakir oluşuna, mesleğine göre bir giyim tarzı ortaya çıkarmaktadır.

Fakir halk daha ziyade don gömlek üzerine koyun yününden dokunmuş ve mavi boya ile boyanmış bir şalvar giyer, bunun üzerine abadan veya çuhadan fermi işlik giyerlerdi.

Biraz daha hali vakti yerinde olan kimse, kenarları yirikli üç ila dört etekli entari giyerler, bu yirikler kaytanla işlenmiştir. Bellerine şal kuşak bağlarlardı.

Esnaf ise, Halep mamulü altı yazma ipekli Şitari tabir edilen bir kumaştan dört entari giyerler, üzerlerine de çuha fermi giyerlerdi. Daha zengin esnaf ve eşrafın, kutni ve kıymetli kumaşlardan elbiseleri olurdu, üzerlerine, lahur, kişmiş, yahut Acem şalından dokunmuş hırkalar giyerlerdi. Başlarına serpuş olarak fes giyerler ve fesin etrafına beyaz ipekli çeki sararlardı. Hristiyan esnafi fes giymez sadece san renkte bir bez sarardı.

Memurlar ve jandannalar fes giyerler, fakat etrafına sargı sarmazlardı. On yaşındaki bir çocuk bile başına mutlaka yazmadan sargı sarardı. Giyilen feslerin püskülü olur, bu püsküller en az yarım kilo ağırlığında olup, omuzlara kadar sarkardı. Ankara giyimi basit olmakla beraber, mutlaka bir adab ve erkanı vardı. israf ve fantaziden kaçınırlar, herkes mali durumuna göre giyer, herkes haddini bilirdi. Durumunun altında veya üstünde giyerse ayıplanırdı. Bilhassa zengin ve ağaların kadınlarının giydiklerinin üstünde giyme müsaade edilmezdi. Bunu dinlediğim ve yaşanmış bu hakiki olay pek güzel ifade etmektedir.

Vaktiyle Ankara' da Selahattin Ağa diye anılan çok zengin bir ağa varmış, (Samanpazarı'ndan Musevi mahallesine inen yokuşun sağında, halen Albayrak ilkokulu) olan büyük konakta otururmuş. İstanbul'dan giyim eşyası alıp getirip ve bu işin ticaretini yapan Süleyman efendi adında bir komşusu varmış. Bu zat İstanbul' dan gelirken hanımına bir samur kürk getirmiş, hanımı da bu kürkü

giyerek sıra oturmasına gitmiş. Kürkü gören Selahattin Ağa'nın hanımı akşam ağadan bu kürkten ben de isterim demiş. Ertesi günü Selahattin Ağa konağına komşusu Süleyman efendiyi davet etmiş, getirdiği kürkü tetkik etmiş çok beğendiğini, bedelinin kaç lira olduğunu sormuş ve parasını verdikten sonra;

Süleyman Efendiye hitaben:

"Bire herif sen kim oluyorsun da bu kürkü karına giydiriyorsun?"

Ben ki Ankara'nın ağası Selahattin Ağa'yım, senin karın bunu giyerse ben karıma ne giydireyim? Hadi edebini takın haddini bil!" demiş ve kürkü odada yanmakta olan ocağa atarak yakmış.

Ayakkabılar:

Kuzu güden : Çocuk ayakkabısı,

Kalevle : Erkek ayakkabısı olup, deridendir.

Merkup : Lastik şeklindedir.

Yemeni : Genç efeler giyer, arkası kuyruklu, önü de yukarı doğru kıvrık olur, kenarları kıyılama tabir edilen bir dikişle çevrilir, yağmur ve sudan çabukça açılmamasını temin içindir.

Cimcime : Bunu da sadece zeybekler giyer, kırmızı deridendir, yanları ve arkasına ayrıca siyah deriden parça konur.

Kapçın : İnce deriden yapılmış olup çizme gibidir, yanlarında ilik yerleri olur, altına ya yemeni ya da cimcime giyilirdi.

Çoraplar:

Eski deyimde çoraba çok önem verilirdi. Zira çorap, başa sanlan poşu, kefiye, giyimde dikkati çeken bir giyim eşyasıdır. Çorap binbir nakış konduran, ona vurduğu motif ve renklerle, aşkını ifade eden, Türk kadını, göznuru dökerek işlediği çorapların bugün Anadolu'da bir dünyası vardır. Renklerin, şekillerin, motiflerin kaynaştığı, dile geldiği, çorap dünyasında Ankara'nın hissesi büyüktür.

Çorap diyip geçmeyelim. Çorap eski giyimde en çok dikkat ve itina edilen bir giyim eşyası idi. Ayağın dizden itibaren açıkta oluşu, ata sözünde de, düşman ayağa baktığına göre, ayağa giyilecek çorabın da elbette süslü olması lazımdı. Şu Ankara türküsünde olduğu gibi:

Ne hoş olur şu Ankara'nın şarabı

Hovardalar süslü giyer çorabı.

Evet, Anadolu çoraplarının bir dünyası vardır. O dünyadaki, bin bir dağın çiçeği, yavuklunun aşkı, tabiatın güzelliği motifleşerek dile gelmiş, emek ve göznuru esirgenmeden ona verilmiş, Türk el sanatı onda şahlanmıştır. Çağlayanın mavisi onda, gelinciğin alı onda, çiğdemin sansı onda ve nihayet menekşenin moru onda. Mor dağların yeşil oyası, kır çiçeklerinin binbir rengi ile Anadolu ona aksetmiş, onda dantelleşmiş, onda dile gelmiştir. İnsan emeğinin, göznurunun cömertçe harcandığı, renklerin kaynaştığı yedi dağın çiçeğinin açtığı, çoraplara bir o kadar daha güzellik veren şairleşen Ankara ve dolaylarının çorap motiflerinin diline bakın:

Keklik izi	}	HAYMANA kadın çorabı
Gönül çengeli		
Kedi bastı		
Kurt izi		
Böcü	}	BÂLÂ erkek ve kadın çorabı.
Elele		
Kandil		
Salkım söğüt		BEYPAZARI, kadın.
Çarkı felek	}	ANKARA, Ajurlu Ak çorap, erkek.
Katip çimdiği		
Şıpka buğazı		
Bıçak burnu		
Bakla dilimi		

Efe Giyişi:

Efe elbisesinin kendisine has bir giyim tarzı vardır. Bunu yazmayı bilhassa öngördük, zira çok zaman elbisenin maalesef yanlış giyildiğini müşahade ettik, bu itibarla faydalı olacağı kanaatine vardık.

Giyime evvela çoraptan başlanır, çorabın mutlağa diz çorabı olması şarttır, yani çorabın diz kapağına kadar uzun olması ve bağcıkların ile bağlanması

lazımdır. çoraptan sonra Zıvga (pantolon) giyilir ve zıvga ayak baldın üzerine kadar çekilir, düşmemesini temin için sıkıca yerleştirilir. Daha sonra kadife yelek giyilir yelegin düğmeleri iliklenir, onun üzerine Osmani işlik giyilir. İşliğin etekleri zıvganın içine sokularak zıvganın uçkurları sıkıca bağlanır. İşliğin üzerine şal bağlanır. Şalın kuşanılmasına bilhassa dikkat ve itina edilmelidir. Şöyle ki, şalın silahlığın üzerine dökülmesini temin etmek için, şal yiv yapılır yani şal karşılıklı iki kişi tarafından yere dik olarak açılır, şalın alt uçlarından birisi kaldırılarak şalın üzerinden bir karış sarkacak şekilde yiv yapılır ve şalın yiv yapılan alt ucu zıvfanın içine sokulur ve şal o şekilde sarılır ki üst kısmı göğüs hizasında, alt kenarı kalçanın biraz üstünden geçer, bu suretle karın kısmı şalın altında kalır.

Şalın üzerine silahlık kuşanılır. Silahlık şalın üzerine ortalınır ve sol ucu biraz aşağı düşürülür ve evvela alt kolon bağlanır (çok sıkı olarak bağlanır), en üst kolon bağı biraz gevşekçe bağlanır ve kama silahlık gözüne kabzası sağ meme hizasına gelecek şekilde yanlamasına sokulur. Bundan sonra efenin giyimini tamamlayan poşu veya kefiye bağlanır ki; poşu veya kefiyesini bağlamayan kimse tam giyinmiş sayılmaz. Burada sırası gelmişken hemen söyleyelim ki bazı genç efeler poşuyu sarmaktan kaçınıyorlar, bunun sebebini bir türlü öğrenmek mümkün olmadı.

Poşusunu sarmayan kimse efe değildir. Halbuki efe elbisesinin bütün haşmet ve ihtişamı poşudur.

Poşu veya kefiye başa giyilen bir takke üzerine sarılır ve omuza sarkan püskül tarafına gelen kulak içeride kalır.

En son olarak ayağa da yemeni giyilerek giyim tamamlanmıştır.

Zeybek Kıyafeti:

Eskiden Zeybeklerin ayrı bir giyinişi vardı. Bugün bu giyiniş maalesef unutulmuştur. Bir gün bu tarihi elbisenin de ihya edileceğinden şüphemiz yoktur.

Zeybek giyinişinde yalnız belden aşağısı değişiklik arzeden, uzun zıvga yerine kısa dizlikler giyilir. Diz açıktadır, bu dizlikler, don veyahut çuhadandır. Don olan dizliklerin arkası aynı zıvga gibi boldur ve beyazdır. Çuha olanları mavi

 uhadan ve i lemelidir. Ayakta kısa beyaz diz  orahı vardır ve ba cıkları ile iyice ba lanır. Diz kısmında çorabın kırmızı renkte bir şeridi vardır.

Yemeni yerine ayaklara kırmızı ince deriden yapılmış kuyruğu yemeniye nazaran uzun olan cimcime giyilir. Cimcimenin yanlarında ince  erit siyah parça konulmuştur. Üst kısım diğer efe giyini i gibidir. Bu  ekil elbiseyi yalnız zeybek oynayanlar giyer.

Eski Ankara'nın Kadın Kıyafetleri:

Eski Ankara kadın kıyafetlerinin bilineni, ancak 2 ila 3 asır öncesine kadar gider. Daha evvel giyilen kıyafetler hakkında esaslı bir malumat bulunamamıştır. Ankara kadın giyiminde hasta gelen hususiyet hi im ve şekilden ziyade s se ehemmiyet verilmesidir .

Ankara' da her memlekette olduğu gibi hu kıyafetler ev, sokak, d   n ve misafirlige giderken giyilen şekilleri ile karşımıza çıkmaktadır. Hiç şüphe yok ki bunların başında en önemlisi d   n kıyafetleridir. Biz de d   n,  erbetlerde (Ni an) ve kına gecelerinde giyilen ve umumiyetle Bindal tabir edilenlerden ba larsak:

1-    Etek Entariler.

   etekler, eteklerinin yanları yırtmaçlı,  n  açık, belden bir kaç adet d  meli veya belden bir karı  yukarısı kapalı, etekleri yerde s r n rcesine uzun entarilerdir. Bunların altına yine kendi kuma ından yapılmış holtalar giyilir. Bu entariler ekseriya kadife veya atlastan yapıldı. En meşhur olanı Tepe Ba lı denilenidir. Tepe Ba lılarda keza atlas veya canfesten    etektir. Üzerleri sim gümüş, geverse ve gümüş pulludur ve sırma ile i lenmi tir. Keza altında kendi kuma ından holtası vardır. Holtanın pa ası h zmelidir. Bu elbiseler üzerine yine aynı kumaştan ve aynı tarzda yapılmış işlemeli (Salta) veya dizlere kadar uzanan uzun salta giyilir.

2 – İki Etekliler

Bu elbiseler umumiyetle kadife veya telli hare denilen kalın ipeklilerden yapılır. Baştan geçme boy entariler olup, omuzları diki siz, beli iki yanı çantalı, etekleri diz boyunca iki yırtmaçlıdır. Bu suretle iki etek vücuda gelmiştir.

Bu eteklerin özelliği ufki tarzda sırma işli (Harbalı) oluşudur. Yakası düz ve yuvarlak olup, kısmen bele kadar olan önü yakadan tek düğme ile kapanmaktadır. Bu entarilerin üzerine elmas ve inci kaşlı telleri gümüş kemerler takılır. Ankara'nın kemerleri hasır örgüsü tarzında altın suyuna batmış gümüş kemerlerdir. Bunda da aynı kumaştan yapılmış holta giyilir. Ve eteklerin uçları kemere sokularak holta gösterilmiş olur. Keza bunun üzerine de aynı kumaş ve aynı tarz işlemeli uzun san sim işli sırmalı Kap (Uzun Salta) giyilir.

Holta nedir? Holta bir nevi şalvardır. Üç yahut iki etek entarinin altına giyilir. paçaları büzmeli olup, bele uçkurla bağlanır. Dizden bağlanarak aşağıda bol bir dökümlülük hasıl olur. Yanları sırma ile işlidir. Bunlardan sonra yanları çantalı entariler daha çok giyilmiştir. Bunlar da umumiyetle kadifeden yapılmıştır. Baştan geçirilerek giyilir. Etek ve kol kenarları dantelle çevrilidir.

Kutu İçi Entariler:

Bu elbiselerin mazisi 100 yıla yakındır. Umumiyetle kadife, nadiren de atlastan yapılır. Baştan başa bindal tarzında sırma işlidir. Hazır olarak satıldığı için buna Ankaralılar Kutu İçi Entarisi derlerdi. Yaka, bazılarında düz yuvarlak, bazılarında da dört köşedir. Dört köşe olanlar yandan göğüse kadar açık ve kopçalıdır. Kolları bol ve uzundur. Bunlardan da başa yemeni, bele gümüş kemer yakılır. Kışın bunun üstüne ayrıca güzel süslü kürkler giyilir.

GELENEKSEL ANKARA MUTFAĞI:

Eski Ankara Mutfağı:

(Ayşene) (aşhane) Eski Ankara mutfağı evin en büyük kısmını teşkil ederdi. Bir tarafta ocak ve tandır, bir tarafta kışlık erzakın muhafaza edildiği kiler. kilerler ekseriya iki katlı olur. Yukarı kısmına (müsandere) derlerdi. Buraya olmamış sert (divlek) kavun konur. Armut, üvez, üzüm hevenk olarak asılır. Kilerin alt kısmında pekmez, turşu, sızgıç etlik küpleri dizilidir. Mutfağın bir kenarında kağnılarla gelen odun kırılarak istif edilir. Kil, tuz dövülerek torbalarına konmuştur. Ocağa yakın yerde çuvalla un, yarma, erişte, bulgur, tarhana, fasulye, keşkek bunlarda ayrı ayrı torbalarına koyularak istif edilmiştir. Keza mis gibi sade

yağ, ayrıca kuyruk yağı teneke ve küplere sızdırılmıştır. Ufak küpeciklerde envai reçeller kaynatılmış ve dizilmiştir.

Artık kış bütün azametiyle gelsin vız gelir, çünkü ne bakkal ne kasap ne de manava gitmek endişesi var. Kilerde herşey tamam ve emre amadedir. Mutfağın diğer bir kısmında (sergen) raflar dizilmiştir. Üzerleri işlemeli kar gibi beyaz alt ve üst örtüleri ile iç açıcı bir manzarası vardı. En üst sergende büyük kuşaneler, çorba taslan tepsiler bulunur, orta sergende kapaklı sağanlar, en altta testi, böndi, ibrik, el leğeni bulunur. Bir tarafta kaşıklağa içindede tahta ve demir kaşıklar (çatal yoktu), bıçaklar, kevgir, kepçe, isiran, oklaağaç, bileğaç bulunurdu.

Mutfak Malzemesi:

Kuzu tenceresi, kelle tenceresi, dolma tenceresi, tavuk tenceresi, kuşane, hoşaf tası, çorba tası, pilav tabağı, hoşmeri tabağı, kapaklı sahan ki (bol miktardadır), yağ tavaşı, börek tavaşı, (iki kulplu olur), çorba leğeni (çukur olur), oklaağaç (hamur yazarlar), bisleğaç (yassı uzun), bazlama tahtası, isiran (hamur kesmeğe yarar) hamur tahtası, kıyma tahtası, et kütüğü (satırla üzerinde et kıyılır), ısgara, saç (bazlama, gözleme pişirmeye yarar), havan, kevgir, yogun elek (kıldan olur), ince elek (yaşmaktan olur), kalbur, gözer (kalburun büyüğü), malhazır (küçük kapaklı sahan)dan ibaret olup daha bir çok burada akla gelmeyen malzemeler mevcuttur .

Ankara'nın Mahalli Yemekleri:

Her memleketin olduğu gibi, Ankara'nın da kendine has yemekleri vardır. Bu mahalli yemeklere girmeden evvel Ankara sofrasının örf ve adetlerini izaha çalışalım.

Eski Ankara'da yemek, yerlere serilen sofralarda yenilirdi. Yere büyükçe bir sofraya altı serilir (ekmek kırığı v.s. dökülmemesi için) etrafına minderler serilir, orta yere bir altlık konur, üzerine sini (tepsi) konulurdu. Sofraya evvela büyük bağdaş kurarak oturur, daha sonra diğer ev halkı dizilir, çocuklar iki dizinin üzerine gelecek şekilde otururlar, sofranın büyüğü (Bismillahirrahmanirrahim) der ve kaşığı alır, ondan sonra küçükler yemeğe başlardı.

Sofrada artık ekmek bırakılmamaya bilhassa dikkat edilirdi. Keza sofradan ilk önce büyük kalkar, kalkarken (Yarabbi çok şükür verdiğin nimete rızka elhamdülillah) diye duasını yapardı. Getirilen el leğenlerinde eller yıkanırdu.

El leğeni orta boyda bir leğen olup bakırdandır. Üzerinde suyun geçmesi için delikleri ve üzerinde sabun konacak yeri bulunan bir kapağı bulunurdu.

Görülüyor ki Ankara sofrasında da saygı ve terbiye yer almış bulunmaktadır.

Şimdi Ankara yemeklerine çorbadan başlayarak birer birer göz atalım.

Çorbalar:

Toyga çorbası: Çorba, Ankara sofrasının demirbaş yemeğidir. Toyga çorbasının bir adı da yoğurtlu düğün çorbasıdır. Bu çorba ekseriya düğünlerde yenilir. Pirinç, yoğurtla özenerek pişirilir, üzerine kızartılmış yağ gezdirilir, eğer mevsimi ise Tahrin serpilir. Tahrin bir nevi baharatlı ot olup, yalnız ve yalnız Ankara'da yetişir ve dua ile ekilir.

Miyane çorbası: Miyane çorbası yağ ve un kavrulurak pişirilir.

Tarhana çorbası: Tarhana iki türlüdür. Birisi ince tarhana diğeri iri yarma tarhanasıdır, ince tarhana; un ve yoğurt karılır, güneşte kurutulur, ertesi günü kalburdan elenerek torbasına konulur.

Yarma tarhanası ise, un ve yoğurtla özenir, içine domates soğan, biber, tuz konarak yoğrulur, ufak bölünen parçalar güneşe serilen temiz çarşaflarda kurutulur, üzerine sele (sepet) kapatılır sinek konmasın diye, ayrıca selenin etrafına ayna (bulut almasın diye), sarımsak ve bıçak korlar iyice kuruduktan sonra torbalara konulur. Çorba yapılacağı zaman tarhana kalburda el ile ufalanır ve pişirilir.

Kışkek çorbası: Yarma tarhanadan yapılır ve tatlı dökülür. Yani tatlı çorbadır. Bu çorba çocuğun mektebe başladığı zaman verilir .

Sütlü çorba: ince tarhanadan yapılır, süt ve şeker karıştırılarak tatlandırılır.

Et Yemekleri:

Ankara yemeklerinde, daha ziyade iki unsur hakimdir:

1- Et, 2- Hamurdur; bilhassa et her yemeğin başında gelir, etsiz yemek yemekten sayılmazdı. Et ve diğer yemekler için şöyle derlerdi:

Et giren yere dert girmez

Yemekler de şöyle konuşmuşlar:

Et: Ben insanı yirmidört saatlik yere hem götürürüm, hem getiririm demiş.

Pilav: Götürürüm ama getiremem.

Çorba: Bana güvenip de yola çıkma demiş.

Çorba yemeklerin başı, et padişahı, tatlı paşası, dolma da mütevellisi imiş.

Ankara Tavası:

Ankara tavası dün olduğu gibi bugün de nefasetinden hiç birşey kaybetmeden zamanımıza kadar gelmiş, adeta Ankara'nın milli yemeği olmuştur.

Tavanın yapısı etli pilavdır. Tava, etin (alt çeyrek) tarafından yapılır. Evvela pilavı pişirilir, içine biraz domates, biraz yağ konur, et ayrıca tavada pişirilerek tavanın üzerine konur, böylece fırında pişecek et iyice kızarır ve yağı pilava akar. Bir tavayı en az on kişi yer, yanında cacık veya kelek turşusu veya zerdali hoşafı bulundurulur.

Tava, ekseriya düğünlerde, ölümlerde verilir. Yazın Ankaralıları, bir mesire yeri olan Hatıp çayı yahut incesu deresi kenarlarında, bilhassa hıdırellezde davul ve zurnaların verdiği neşe içinde tavalarını yerlerdi.

Bugün de Ankara kulübünün tertip ettiği tava gününde, bir su başına gidilerek eski adet gereğince davul ve zurna ve saz çalarak neş'e içinde tavaları yenilir.

Kapama:

Kapama yemeği de keza etli pilav yemeğidir. Yalnız kapamanın pilavında nohut bulunur. Kapama yemeği orijinal bir yemektir. Bir tava içinde pilav pişirilir, tavanın tam orta yerine kapama küpeciği denilen bir küpecek içine, tavada olduğu gibi et konur ve küpeciğin ağzı pirincin içine gömülür, küpeciğin üzerinde bulunan ufak deliği hamurla kapatılır. Hafif yanan ateş üzerine konulur, ta ki yaptırılan hamur düşünceye kadar pişirilir, bu hal etin piştiğine delalet eder. Sofraya konulan tava ortasında bulunan küpecik kaldırılır ve etler pilavın üzerine

dökülür. Et kemiğinden ayrılırcasına çok güzel pişmiştir. Keza yanında ya zerdali hoşafı ya da ayva boranısı ve kelek turşusu bulunur.

KAYNAKÇA

BOZYİĞİT, Esat : Ankara ili Ağzı Sözlüğü, Ankara, 1988

ERDOĞDU, Şeref : Ankara'nın Tarihi Semt ve İsimleri, Ankara, 1999

ERDOĞDU, Şeref : ANKARAM, Ankara, 1999

ÖZDEMİR, Rifat : XIX Yüzyılın İlk Yarısında Ankara, Ankara, 1998

TÜRKİYE İLLER ANSİKLOPEDİSİ, Milliyet

DİZİN

-A-

Ağustos Tapınağı.....	10
Amir Gazi.....	1
Anıtkabir.....	8
Ankara Kalesi.....	1,8,9
Ankara Tavası.....	25,30
Ankara Zeybeği.....	5,6
Aşağı Çavundur.....	5
Atatürk'ün Evi.....	9

-B-

Bâlâ.....	2,3,8
Bayındır Barajı.....	2,5
Beypazarı.....	3,6
Büydüz.....	5,8

-Ç-

Çubuk Ovası.....	6,9,10
Çarşamba.....	6,8
Çaygar Çorbası.....	28,30,33
Çubuk I Barajı.....	2
Çubuk II Barajı.....	2

-D-

Danışmetoğları Beyliği..	1
--------------------------	---

-E-

Elmadağ.....	3,6,10
Etiler.....	1,3
Etnografya Müzesi.....	9
Eymür Gölü.....	6,7

-F-

Frigler.....	1,4,9,10
--------------	----------

-G-

Galatlar.....	1,9
Gordion.....	1,9
Güdül.....	8,23,31

-H-

Hacı Bayram Camii... 9	
Hacı Bayram Veli.....	9
Haymana.....	3
Hüdayda.....	6,7,8

-K-

Kapama (yemek).....	24,32
Karamanoğları.....	1,4
Karaşar Zeybeği.....	5,6
Kargın.....	5
Kayı.....	5
Keskin.....	2,3
Kınık.....	8,21,29
Kızılcahamam.....	2,4
Kızılırmak.....	2,3,4
Kışkek (yemek).....	23
Kocatepe Camii.....	9

-M-

Malazgirt Savaşı.....	1
Mehmet Gazi.....	1
Mendil Zeybeği.....	5,6
Mesut I.....	1

Misket.....5,7
Miyane orbası.....23,29,34
Mogan Gölü.....2
Mor Koyun.....7
Murat I.....1,3
Mürted Ovası.....2

-P-

Peçenekler.....5

-R-

Roma Hamamları.....9,10
Roma İmparatorluğu..1,9,10

-S-

Sakarya Nehri.....2

Seymen Zeybeği.....5,6
Sütlü orba.....23,25,27

-T-

TBMM.....9
Teşkilat-ı Esasiye Kanunu..5
Timurlenk.....1
Tuz Gölü.....2

-Y-

Yağcıoğlu Zeybeği.....5,6
Yandım Şeker(oyun)..7
Yıldırım Beyazıt.....1